

СУТНІСТЬ ТА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: romanin1@ukr.net

Мета: проаналізувати сучасні глобальні виклики, перед якими стоїть Україна: військова агресія Росії, анексія частини території держави, переоснащення та трансформація армії та всієї оборонної сфери. **Методи дослідження:** загальнофілософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема діалектичний метод, метод аналізу, системно-функціональний метод, формально-логічний метод, герменевтичний метод. **Результати:** доведено, що за таких умов об'єктивно підвищується рівень вимог до проходження військової служби та до осіб військовослужбовців. Ці вимоги поширюються на всіх без винятку військовослужбовців та військовозобов'язаних осіб, що й пояснює наявність особливостей відповідальності за військові адміністративні правопорушення та їх поліструктурність. Але сам по собі науковий інтерес викликає навіть не стільки правопорушення та напрямки підвищення чіткості їх детермінації та структуризації складу, скільки ступінь відповідальності. **Обговорення:** військові правопорушення та військові злочини є досить спорідненими категоріями різних правових доктрин: адміністративного та кримінального права відповідно. З огляду на це цілком обґрунтованим є науковий інтерес до вирішення проблеми кваліфікації протиправної поведінки військових та безпомилковості детермінації ознак скоєних військовослужбовцями правопорушень та/або злочинів. Ще одним важливим напрямком дослідження, яке актуалізується через призму доктрини адміністративно-правової науки, є пошук можливих напрямків диференціації складів такого правопорушення з метою уникнення потенційних ризиків непритягнення до відповідальності осіб, що скоїли протиправні дії, але через недосконалість нормативно-правового закріплення відповідальності за нього змогли уникнути відповідальності.

Ключові слова: військові адміністративні правопорушення; самовільне залишення військової частини; адміністративне право.

Постановка проблеми та її актуальність. Демонструється складність розмежування ступеня вини та відповідальності, що породжує ситуацію недостатнього покарання військовослужбовців за скоєні діяння. За таких умов не досягається основна мета адміністративного переслідування, а відповідальність може здаватися недостатньою для виконання превентивної та виховної функції. Саме тому основна увага в межах даного дослідження буде прикута до проблеми підвищення рівня дієвості ст. 172-11 КУпАП «Самовільне залишення

військової частини або місця служби» [4]. Її вирішення відбуватиметься через пошуки недоліків елементів складу вказаного адміністративного правопорушення, а також механізмів реалізації процедури адміністративного провадження за наслідками його скоєння.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз науково-літературної бази за темою дослідження свідчить про те, що питання не є новим для юридичної науки. Втім, питання системи адміністративних правопорушень у сфері військової служби

майже залишилося поза увагою українських вчених.

Звертаючись до наукових пошуків із означеної проблематики, найбільш важливими для цілей формування точності викладу норми про адміністративну відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби є роботи таких вчених як А.Г. Горний, С.Т. Гончарук, І.М. Сопілко, С.І. Дячук, В.О. Заросило, В.В. Забарський, М.І. Карпенко, В.Ф. Кириченко, С.С. Корольов, Л.М. Кривоченко, М.І. Мельник, В.П. Нагребельний, М.С. Туркот та ін.

Особлива увага також повинна бути звернута на роботи таких фахівців як О.П. Голота, А.О. Гембар, А.Є. Краковська, О.І. Остапенко, В.К. Шкарпицька, М.К. Якимчук та ін.

Натомість на сьогодні відсутні комплексні дослідження у сфері підвищення ефективності механізмів адміністративно-правового забезпечення відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби.

Метою статті є вивчення доктринального підходу щодо розуміння сутності дефініції «сутність та система адміністративних правопорушень у сфері військової служби», удосконалення категоріального апарату правового регулювання відносин.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до пункту 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України [5] виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

У відповідності до ст. 45 Закону України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» [6] за вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність за цим Статутом, за винятком випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення. За вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, військовослужбовці несуть відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення. У разі вчинення кримінального правопору-

шення військовослужбовець притягається до кримінальної відповідальності.

З огляду на вказане, спробуємо розробити авторське визначення вказаної дефініції. На наш погляд, формулювання науково обґрунтованого визначення поняття «Сутність та система адміністративних правопорушень у сфері військової служби» концептуально правильно буде розглядати основоположника теорії систем Л. фон Берталанфі [7], який проаналізував систему як комплекс елементів або як сукупність елементів, що знаходяться в одному середовищі та взаємопов'язані один із одним.

Одне із понять, за допомогою яких уточнюють уявлення про систему і характеризують її будову і функціонування, а саме:

- елемент, під яким прийнято розуміти просту неподільну частину системи;

- підсистема, як система, яка може бути розділена на елементи не відразу, а із розгалуженням на підсистеми, які є компонентами більшими у своїх площинах, аніж елементи, і в той же час більш деталізованими, ніж система в цілому;

- структура, яка відображає найбільш значущі умовиводи між елементами підсистемами, які забезпечують існування системи і її основних властивостей;

- зв'язок, у свою чергу, обов'язково входить у будь-яке визначення системи. Він забезпечує створення і збереження структури і цілісних властивостей системи. Це поняття одночасно характеризує і будову, і функціонування (динаміку) системи.

Слід зазначити, що розглядаючи систему адміністративних правопорушень, ми маємо звернутися до ознак адміністративних правопорушень, які поділені у певний спосіб.

Зокрема, до обов'язкових ознак адміністративного правопорушення у сфері військових правопорушень належить діяння у формі дії або бездіяльності. Без діяння правопорушника не може бути вчинене адміністративне правопорушення. Діяння завжди або безпосередньо вказується в диспозиції статті 172-11 КУпАП, або однозначно впливає з її змісту і, таким чином, виступає обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення.

Тому встановлення ознак такого діяння (дії чи бездіяльності) правопорушника є обов'язковим у кожній справі про адміністративне правопорушення. Діяння як обов'язкова ознака об'єктивної сторони адміністративного делікту у сфері військового правопорушення – це конкретна протиправна поведінка особи, що виражається у формі дії чи бездіяльності. При цьому під дією слід розуміти активну, свідому, суспільно небезпечну, протиправну поведінку правопорушника, яка направлена на порушення встановленої заборони, правила, правової норми.

Вказане є грубим порушенням нормативно-правових актів органів військового управління, як зазначав у своїй роботі І.І. Кузьмич [8], виконання акту гарантується, а при необхідності забезпечується примусовою силою держави.

Таким чином, важливою ознакою об'єктивної сторони адміністративного правопорушення у сфері військових правопорушень є суспільно небезпечні наслідки. Суспільно небезпечні наслідки – це передбачені адміністративно-деліктною нормою матеріальна чи нематеріальна шкода, заподіяна протиправною дією чи бездіяльністю об'єкту посягання. Іншими словами, це шкода, що заподіяна протиправною поведінкою людини суспільним відносинам, що охороняються законом про адміністративну відповідальність. Діяння, яке не заподіює суспільно небезпечних наслідків, немає ні підстав, ні потреби визнавати адміністративним правопорушенням. Саме тому певне діяння і передбачене законом як адміністративне правопорушення тягне за собою неминуче суспільно небезпечні наслідки. При цьому, в залежності від наявності чи відсутності матеріальних суспільно небезпечних наслідків, розрізняють два види адміністративних правопорушень: з матеріальним складом та з формальним складом. Для адміністративних проступків з матеріальним складом у диспозиціях статті КУпАП зазначається не тільки про діяння (дії або бездіяльності), але також про настання матеріальних суспільно небезпечних наслідків. При цьому в адміністративних правопорушеннях з формальним складом не передбачається

обов'язкового встановлення шкідливих наслідків, а відповідальність настає лише за вчинення діяння (дії або бездіяльності).

Висновки. Отже, в результаті проведеного дослідження нами були визначені напрямки розширення санкцій та механізмів притягнення до адміністративної відповідальності військово-службовців за допомогою адміністративно-процесуальних норм; недоліки та пошук шляхів їх усунення в процесі адміністративного провадження у вказаних правопорушеннях.

Теоретичні та прикладні висновки і рекомендації дослідження можуть бути використані в:

- науково-дослідній роботі – для подальших доктринальних розробок у сфері адміністративного права та адміністративного процесу в контексті уточнення складу адміністративного правопорушення у вигляді самовільного залишення військової частини або місця служби;

- законотворчій діяльності – для удосконалення норм КУпАП, їх уточнення та пошуку нових моделей складу військових адміністративних правопорушень на прикладі ст. 172-11 КУпАП України

- правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності адміністративного переслідування за правопорушення у вигляді самовільного залишення військової частини або місця служби.

Дискусійні положення дослідження можуть стати основою для подальших наукових розробок.

Література

1. Горный А.Г. Социалистическая законность. *Известия*. № 3. Москва, 1986. С. 80.
2. Гончарук С.Т., Сопілко І.М. Адміністративна відповідальність (у таблицях і схемах). Київ: НАУ, 2015. 84 с.
3. Заросило В.О. Шляхи розвитку адміністративного права та інших галузей права в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 18. Економіка і право. 2014. Вип. 25. С. 135-139.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 29.08.2021).

5. Конституція України від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.08.2021).

6. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24 бер. 1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 29.08.2021).

7. Фон Берталанфи Л. История и статус общей теории систем. *Системные исследования: ежегодник*. Москва: Наука, 1999. С. 20-56.

8. Кузьмич І.І. Військові нормативні акти в нормотворчому процесі органів військового управління. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2013. № 1(26), С. 29-33. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.26.4794>

References

1. Gornyj A.G. Socialisticheskaja zakonnost'. *Izvestija*. № 3. Moskva, 1986. S. 80.

2. Goncharuk S.T., Sopilko I.M. Administrativna vidpovidal'nist' (u tablycjah i shemah). Kyi'v: NAU, 2015. 84 s.

3. Zarosylo V.O. Shljahy rozvytku administratyv-nogo prava ta inshyh galuzej prava v Ukraini. *Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova. Serija 18. Ekonomika i pravo*. 2014. Vyp. 25. S. 135-139.

4. Kodeks administratyv-nogo sudochynstva Ukrainy vid 6 lyp. 2005 r. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (data zvernennja: 29.08.2021).

5. Konstytucija Ukrainy vid 28 cher. 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennja: 29.08.2021).

6. Pro Dyscyplinarnyj statut Zbrojnyh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24 ber. 1999 r. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (data zvernennja: 29.08.2021).

7. Fon Bertalanfi L. Istorija i status obshhej teorii sistem. *Sistemnye issledovanija: ezhegodnik*. Moskva: Nauka, 1999. S. 20-56.

8. Kuz'mych I.I. Vijs'kovi normatyvni akty v normotvorchomu procesi organiv vijs'kovogo upravlinnja. *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitrjane i kosmichne pravo»*. 2013. № 1(26), S. 29-33. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.26.4794>

ESSENCE AND SYSTEM OF ADMINISTRATIVE OFFENSES IN THE FIELD OF MILITARY SERVICE

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: romanin1@ukr.net

Purpose: the article analyzes the current global challenges facing Ukraine: Russia's military aggression, the annexation of part of the state's territory, the re-equipment and transformation of the army and the entire defense sphere. **Research methods:** general philosophical, general scientific and special legal methods, in particular dialectical method, method of analysis, system-functional method, formal-logical method, hermeneutic method. **Results:** under such conditions, the level of requirements for military service and for servicemen objectively increases. These requirements apply to all, without exception, servicemen and conscripts, which explains the peculiarities of liability for military administrative offenses and their polystructural nature. But in itself the scientific interest is caused not so much by offenses and directions of increase of clarity of their determination and structuring of structure, how many degree of responsibility. **Discussion:** war crimes and war crimes are quite related categories of different legal doctrines: administrative and criminal law, respectively. In view of this, there is a well-founded scientific interest in solving the problem of qualification of illegal behavior of the military and the infallibility of determining the characteristics of offenses and / or crimes committed by servicemen. Another important area of research, which is updated through the prism of the doctrine of administrative law is to find possible ways to differentiate the components of such an offense in order to avoid potential risks of failure to prosecute those who committed illegal acts but due to imperfect legal responsibility for it could avoid liability.

Keywords: military administrative offenses; unauthorized leaving of a military unit; administrative law.